

EK-1: AHLAK ÜZERİNE ÖZLÜ SÖZLER *

“Ahlak konusunda inandığım ilke şudur; bir şeyi yaptıktan sonra kendini iyi hissediyorsan o ahlakidir; eğer kendini kötü hissediyorsan o gayri ahlakidir.”

Ernest Hemingway

“Eğer iyi olmayı istiyorsan, önce kötü olduğunu düşün.”

Epictetus

“İnsan tabiatını kaşıkla atsa bile geri gelir.”

(*Naturam expelles furca, tamen usque recurret.*)

Horace

“İnsanın doğası hem iyi, hem kötüdür.”

Yand Hsiung

“Bütün herşeyin orijini doğadan gelir ve tekrar doğaya döner.”

Chuang Tzu

“İnsanların doğasında varolan en önemli özelliklerin başında insanın ham olması gelir. İnsan, doğası itibariyle daha sonra katı, sonra nazik, yumuşak ve nihayet kötü bir yaratıktır.”

Giambattista Vico

“İyi ve kötü, insanın doğal duygu ve davranışlarıdır.”

David Hume

“İnsanın doğası kötüdür.”

Hsun Tzu

* Özlü sözler derlemesi Coşkun Can Aktan tarafından yapılmıştır. Derlemenin bir kısmı daha önce Aktan tarafından yayınlanan şu eserler içerisinde yer almıştır: Bkz: Coşkun Can Aktan, 21. Yüzyıl İçin Yeni Toplumsal Sözleşme, İstanbul: T Yayınları, 1994. ; Ayrıca bkz: Coşkun Can Aktan, Yeni Global Gerçekler, İstanbul: TÜGİAD Yayınları, 2000.

“İnsanlar doğası itibariyle kötü oldukları için iyi olmayı isterler.”

Hsun Tzu

“İnsan doğası itibariyle kötü bir yaratıktır.”

(*Vitiis nemo sine nascitur.*)

Horat

“İnsanın doğasında beş erdem vardır: humanite (jen), doğru davranış (li), inanç, doğruluk ve akıl.”

Han Yu

“İyi ve kötü, doğal ve ahlaki, insanın duygularına uygundur.”

David Hume

“İnsan ne olduğunu anlamadan insan oldu.”

(*Homo non intelligendo fit omnia.*)

Gianbattista Vico

“İnsanın doğasında onu kavgaya sürükleyen üç şey vardır: Rekabet, güvensizlik ve şöhret.”

Thomas Hobbes

“Kendini sevme ve kendini koruma insanoğlunda hakim olan karakterlerdir.”

John Wise

“İnsanın doğası iyidir.”

Mencius

“Aklımda merak ve saygı uyandıran iki şey vardır: Üzerimdeki yıldız gibi parlayan cennet ve içimdeki ahlak yasası.”

Immanuel Kant

“Ahlak, bireyin içindeki sürü içgüdüsüdür.”

Friedrich Nietzsche

“Ahlak ilmi faziletler ve reziletler ilmidir ki, nefsi faziletlerle süsleme ve reziletlerden koruma yollarını gösterir.”

Katip Çelebi

“Milyonla çalan mesned-i izzetteserefraz

Birkaç kuruşu mürtekibin cayı kürektir.”

Ziya Paşa

“Yiyiniz, içiniz fakat israf etmeyiniz.”

Kur’an, A’raf Suresi:31

“Soylarınız ahlakınızdır, soplarınız da yaptığınız işler.”

Hız.Muhammed

“Hiçbir miras dürüstlük kadar zengin değildir.”

William Shakespeare

“En büyük sayıda insanın en büyük mutluluğu ahlakın ve yaşamın temelidir.”

Jeremy Bentham

“Hiçbir şey erdemden daha güzel değildir.”

Mingjiao

“Ahlak bütün sivil yasaların amacı ve hedefidir. Ahlaki değerlendirmeler adalet yönetiminden ayrı düşünülemez. Bir insan evinde havasızlık içerisinde yaşayabilir mi?”

John F. Dillon

“Ahlak statik değildir. İnsan tecrübesi ile gelişen dinamik bir araçtır.”

Durant Drake

“Ahlak esasen toplumu çöküntüden kurtaracak ve toplumun muhafazasını sağlayacak bir araçtır.”

Friedrich Nietzsche

“Ahlaki duygular doğuştan değil, sonradan kazanılır.”

John S. Mill

“Ahlak genel olarak mümkün olan en yüksek mutluluğa ulaşmak için insanın faaliyetlerini yürütmesidir.”

Jeremy Bentham

“Ahlaki gerçekler diye bir şey yoktur.”

Friedrich Nietzsche

“İyi insanlar erdemi sevdikleri için kötü şeyler yapmaktan nefret ederler. Kötü insanlar cezalandırılmaktan korktukları için kötü şeyler yapmaktan nefret ederler.”

Horace

“Şeref kaybedilirse geriye ne kalır?

Publius Syrus

“Şerefim yaşamımdan daha değerlidir.”

Miguel de Cervantes

“Erdem bir halkın mutluluğudur.”

Joseph Lathrop

“Dürüst bir insan arıyorum.”

Sinop’lu Diojen

“İnsanlar arasında doğal bir aristokrasi vardır. Bunun temeli erdem ve yetenektir.”

Thomas Jefferson

“İnsanın kendisini ıslah etmesi erdemle, başkalarını ıslah etmesi ise bilgi ile olur. Erdem ve bilgi, hsing (doğa)’in iki ahlaki özelliğidir ve insanı Tao (Doğru Yol)’ya ulaştırır.”

Konfüçyüs

“Erdem ve kabiliyet yönünden üstün olan kimselerin arkasından gitmek ve onlara uymak doğrudur.”

Aristo

“İnsanları yasa ve ceza ile yönetirseniz, onlar bir daha yanlış yapmayacaklar, ancak şeref ve utanma duygularına da sahip olmayacaklardır. İnsanları erdemle ve ahlak kuralları ile yönetirseniz, o zaman onlar hem utanma duygusuna sahip olacaklar, hem de doğruyu yapmaya çalışacaklardır.”

Konfüçyüs

“Otoritesi tüm insanlarca kabul edilebilecek olan doğal bir asilliğe (*natural nobility*) ihtiyacımız bulunmaktadır.”

Wilhelm Röpke

“Zenginlik ve güç kör talihin sana verdiği hediyelerdir. Oysa iyi insanlık kişinin kendi erdemlerinin sonucudur.”

Heloise

“Her politik anayasanın amacı ilk önce, bilgi ve erdeme sahip yöneticileri yönetime getirmek olmalıdır. İkinci olarak, yöneticileri kamu güveni içerisinde tutabilmek için en etkili önlemleri almaktır.”

James Madison

“Nehirlerde ve devlet yönetiminde hafif olan şeyler üstte yüzer.”

Benjamin Franklin

“*Genel Kural*: Kendi özel çıkarlarını en iyi bir şekilde değerlendirebilecekleri için bireyleri mümkün olduğu ölçüde kendilerini incitebilecekleri alan dışında davranışlarında tamamen serbest bırak. Bireyler yanılırlarsa ve hatalarını anarlarsa bir daha aynı şeyi yapmayacaklardır. Bireyler başkalarını incitmedikleri takdirde yasanın gücünü kullanma. Bir kişinin herkesin güvenliğini bozması sözkonusu olduğunda hukuk gereklidir ve cezanın tatbiki yararlıdır.”

Jeremy Bentham

“Başkalarına sana davranılmasını istediğin gibi davran.”

Domingo de Banez

“Evrensel kural olacak şekilde davranış ve eylemlerde bulunan birisi ahlaklıdır.”

Ralph Waldo Emerson

“Evrensel amaçlar doğrultusunda olan bir irade ahlakıdır. Özel bir amaç için eylemde bulunma gayri-ahlakıdır.”

Ralph Waldo Emerson

“Sana yapılmasını istemediğini sen de başkasına yapma.”

Konfüçyüs

“İçinden dilediğin gibi, dışından herkes gibi davran.”

Cremonini

“Dünyanın bütün medeni milletleri temel ahlak ilkeleri üzerinde anlaşabilirler.”

Josph Addison

“Ahlak temelden bir krizle karşı karşıyadır. Bu krize karşı sadece sözleşmecilik makul çözümler öneriyor.”

David Gauthier

“Kime göre iyi? (*Cui bono?*)

Latin Atasözü

“Pek çok din vardır; fakat sadece bir tek ahlak vardır.”

John Ruskin

“En büyük sayıda insana en büyük mutluluğu veren eylem en iyidir.” Francis Hutcheson

“İyi iki anlama gelir: Birisi mutlak iyidir. Diğeri ise birisi için iyi olandır.”

Aristo

“Zevkin kendisi iyidir, tek iyidir.. acı kötüdür. İyi ve kötünün başka bir anlamı yoktur.”

Jeremy Bentham

“Her şey, zevk ve acı vermesi bakımından iyi ya da kötü olarak adlandırılır.”

John Locke

“Sadece tek bir kategorik zorunluluk vardır ve o da şudur: Yalnızca evrensel bir yasa olmasını isteyebileceğiniz bir maxime (kurala) göre hareket edin.”

Immanuel Kant

“Ahlak, nasıl mutlu olabileceğimizi değil, mutluluğa nasıl müstehak olabileceğimizi gösteren bir doktrindir.”

Immanuel Kant

“Yasa insanların kalplerinde yazılıdır.”

St.Augustine

“İyi ahlak için iyi yasalar gereklidir. Yasalar da iyi ahlak olmadan korunmaz.”

Niccolo Machiavelli

“Yasama güçsüzleşince, ahlak dejenere olur.”

Blaise Pascal

“Devletler kanunla değil, ahlakla daha iyi yönetilir.”

Sokrates

“Bir toplum ahlak ve hukuk içinde olmadığı zaman, vatandaşlar kendilerini bir çıkmaz içinde bulurlar. İnsanlar ya ahlaki değer yargılarını veya hukuka olan saygılarını yitirirler.”

Frederic Bastiat

“Herkes ahlaklı olmayınca, hiç kimse tümüyle ahlaklı olamaz.”

Herbert Spencer

“İnsan doğası itibariyle ahlak sistemini iyileştirmek yerine yozlaştırır.”

Adam Ferguson

“En fazla sayıda insanın en büyük mutluluğa ulaşmasının yolu ahlak ve yasadır.”

Jeremy Bentham

“Tüm erdemlerin temel özelliği, yükselme yolunda sürekli bir çaba, bizzat kendinle cenkleşme, daha büyük ve derin bir saflığa, bilgeliğe, iyilik ve sevgiye yönelik doymak bilmez bir istek.”

Goethe

“Üstat dedi ki; iradeni gerçek prensipler için kullan. Erdemli olan şeyleri kazanmaya çalış. Kendini iyiliğe ver. Eğlencelerin sanat için olsun.”

Konfüçyüs

“Kısa ve kestirme yoldan ticaret yaparak para kazanmak fazla sürmez, fakat ilkeler asırlar sürer.”

Henry Ward Boecher

“İlkelerle yüksel ve doğru olanı yap.”

Walter Heller

“Özel ticaretin özünde bir parça sahtekarlık mutlaka vardır. Bir köylü bir at satın aldığı zaman onu her fırsatta kötüler. Aynı atı bir yıl sonra satacağı zamansa, daha genç, daha iyi ve daha güçlü durumda olacaktır... Bir insanın kendi malı daima en iyisidir –başkasının en kötüsü. Bir insanın rakiplerini kötülemesi ticaretin vazgeçilmez bir öğesidir.”

Wilhelm Reich

“Ben onlardan daha bilgimim, çünkü onlar hiçbir şey bilmedikleri halde bildiklerini sanıyorlar, ben ise bilmiyorum ama, bildiğimi de sanmıyorum, demek ki ben onlardan daha bilgiliyim, çünkü bilmediklerimi bildiğimi sanmıyorum.”

Sokrates

“İnsanoğullarının yönetimi sanatı üzerinde düşünen herkes, devletlerin geleceğinin gençlerinin eğitime bağlı olduğu konusunda ikna olmuştur.”

Aristo

“Ölçtüğünüz zaman tastamam ölçün ve doğru terazi ile tartın.”

Kuran-ı Kerim, İsra:35; Şuara:181-182.

“Doğru terazi ile terazi küfeleri RABBİNDİR.”

Tevrat, Sülaymanın Meselleri, 16:11

“Gazeteler tiranlarla mücadele ederler, sonra da kendi tiranlıklarını kurarlar.”

James Fenimore Cooper

“Politika ve ahlaki farklı ele alanlar, her ikisini de asla anlayamazlar.”

Jean-Jacques Rousseau

“Basını, radyoyu ve ekranı yönetenler devleti yönetir.”

Learned Hand

“Hiç kimseye kötülük etmedim.

Yakınlarımı bahtsızlığa sürüklemedim.

Gerçek evinde alçaklık etmedim.

Kimseyi gücünün dışında çalıştırmadım.

Benim yüzümden kimse korku duymadı,

yoksulluk ve acı çekmedi, bahtsız olmadı. Tanrıların kötü gördükleri şeyleri hiç bir zaman yapmadım.

Kölelere kötü muamele etmedim ve ettirmedim. Kimseyi aç bırakmadım.

Kimseye göz yaş dökürtmedim.

Kimseyi öldürmedim ve kimsenin

kahpece öldürülmesini emretmedim.

Kimseye yalan söylemedim. Hiç bir utandırıcı davranışta bulunmadım.

Zina etmedim. Yiyecekleri pahalı ve eksik satmadım. Terazinin dirhemi üzerine hiç bir zaman elimi bastırmadım. Teraziyle tartarken hiç bir zaman hile yapmadım.

Süt çocuklarının ağızlarından sütü uzaklaştırmadım. Hayvanları çalmadım.

Tanrının kuşlarını avlamadım.
Ölmüş balığı tutmadım. Hiç bir arkın suyunu başka yöne çevirmedim.
Ben temizim, temizim, temizim...”
Ölümler Kitabı

“Politikacılar her yerde aynıdır. Nehirin dahi olmadığı yere köprü kurma
vaadinde bulunurlar.”
Nikita Kruşçev

“Politikacılara fazla güvenmeyin... onları zaptetmenin tek yolu anayasaya
zincirlemektir.”
Thomas Jefferson

“Politikacıların içerisindeki halk ruhu, hırsızların ve sokak serserilerinin
sahip olduğu halk ruhundan fazla değildir. Politikacıların amacı, her za-
man kendi özel avantajlarını arttırmak ve bunun için ellerindeki çok büyük
güçleri kullanmaktır.”
H.L.Mencken

“Politikacılar halkın çıkarlarından farklı çıkarlara sahip olan insanlar toplu-
luğudur.”
Abraham Lincoln

“Bir adam politikacı olur olmaz onun dalavere yapması için her şey hazır-
lanmıştır. Politikacı derisini değiştiren bir yılanı benzer. O halkın temsilcisi
olmadan önce siyasal güce karşı koymaya daima hazır birisiydi. Şimdi ise
güç kendi eline geçince bütün sorunları kendi çıkarı doğrultusunda görür
ve değerlendirir.”
Alain

“Politikacı gelecek seçimleri, devlet adamı ise gelecek nesilleri düşünür.”
James Freeman Clarke

“Politika yozlaşmalardan başka bir şey değildir.”
Jonathan Swift

“Popüler bir politikacıdaki tüm karakterlere sahipsin; berbat bir ses, kötü ahlak ve kaba davranış.”

Aristophanes

“Çıkarıcı politikacılar ülkelerinin güvenliğinden çok koltuklarının güvenliğini düşünürler.”

Thomas Macaulay

“Kanunların çok olduğu yerde devlet daha yozlaşır.”

Tacitus

“Politika yozlaşmadan başka bir şey değildir.”

Jonathan Swift

“Yolsuzluk fahişelikten daha kötüdür. Fahişelik bir tek bireyin ahlakının bozulmasıdır, oysa yolsuzluk tüm toplumun ahlakını tehlikeye düşürür.”

Karl Kraus

“Açıklık politikayı temizleyecek unsurlardan birisidir. Hiçbir şey açıklık kadar politikadaki kötü uygulamaları kontrol edemez. Evinin çevresindeki duvarın etrafına bir delik açmaya çalışan bir İrlandalı’ya ne yaptığı sorulduğunda İrlanda’lı şöyle cevap vermiş: Bodrum’daki karanlığın dışarı çıkması için uğraşıyorum... Galiba, bizim şimdi yapmamız gereken de budur.”

Woodrow Wilson

“Bütün kediler kül rengine dönüşeceğinden, politikacılar bütün ışıkları söndürmek isterler.”

Jose Ortega y Gosset

“Siyasetin ıslah edilmesi için güç ve yetkilerini “kamu çıkarı” doğrultusunda kullanacak iyi ahlak sahibi kimselerin seçilmesi ve bunların yönetime getirilmesi şeklinde bir öneri söz konusu değildir. Bir oyun, kuralları ile belirlenir ve daha iyi bir oyuna ancak oyunun kurallarını değiştirmek suretiyle ulaşılabilir.”

James M. Buchanan

“Politik kurallar hakkında düşünmeli ve kuralları yeniden düzenlemeliyiz. ... İyi oyunlar, iyi oyuncuların ziyade iyi kurallara bağlıdır. En başta kuralların nedenini anlarsak, o takdirde kimin iyi oyuncu olduğu ya da iyi oyuncu olmadığını tespit etmekten daha önemli olan kurallar bütünü üzerinde anlaşmak daima daha kolay olur.”

James M. Buchanan

“Hiçbir hediye alma; hediye seni körletir ve doğruyu görmeni engeller.”

Lord God

“Politika “yılanlar gibi akıllı ol” der; ahlak ise “yılanlar gibi akıllı kumrular gibi zararsız ol” der.”

Immanuel Kant

“Yozlaşma müdahaleciliğin doğal bir etkisi ve sonucudur.”

Ludwig von Mises

“Savaş alanında korkaklık gösteren bir generali kurşunla öldürürsünüz. Halkın ahlakını bozan politikacılar için ne ceza önerirsiniz?”

Lord Acton

“Bir çok insan alturizmin, kibarlık, yardımseverlik, ve başkalarının haklarına saygı duymak anlamına geldiğine inanır. Aslında alturizm bunlardan tamamen farklı bir anlama sahiptir. İnsanın kendini başkalarına feda etmesi demektir. Alturizm, insanı bir kurbanlık hayvan durumuna düşürür.”

Ayn Rand

“Hiç kimsenin kendisini başkaları için feda etmesi gerekmez. Aynı şekilde hiç kimse başkalarını kendi için feda etmemelidir.”

John Hospers

“Kollektivizm egoizme karşı değildir... Kollektif ya da grup egoizmi(örneğin sınıf egoizmi), kollektivizmde oldukça yaygın bir durumdur... ve bu açıkça göstermektedir ki kollektivizm bencilliğe karşı değildir. Buna karşın, anti-kollektivist birisi, örneğin bireyciliği savunan birisi aynı zamanda alturist olabilir; diğer bireylere yardım etmek için fedakarlık yapabilir.”

Karl Popper

“Kendisini insanların çobanı olarak gören yardımsever despot (Devlet) daha fazla koyunun kendisine itaat etmesini ister.”

Eric Hoffer

“Egoizm asil bir ruhun temelidir.”

Friedrich Nietzsche

“Toplum, üyelerinin yararı için mevcuttur; toplumun üyeleri toplumun yararı için mevcut değildir.”

Herbert Spencer

“Bencilliğimizi sınırlamak ve yardımsever davranışlarda bulunmamız insanın doğasının mükemmeliyete erişmesine yardımcı olur; ve bu insanlar arasında duyguların harmonizasyonunu sağlar.”

Adam Smith

“Başkaları yararına çok şey yapıldığı için dünya mükemmel değildir.”

Friedrich Nietzsche

“Ne kadar çok yardım edilirse, insanlar kendileri için o kadar az çalışırlar; ve ne kadar az çalışırlarsa, fakirlik o kadar artar.”

Leo Tolstoy

“İnsan doğal olarak yardımseverliğe eğilimlidir.”

Marcus Aurelius

“Çalışma ahlakının geliştiği toplumun refah düzeyi; bu ahlakın zayıf ya da mevcut olmadığı toplumlara kıyasla daha yüksek olacaktır.”

James M. Buchanan

“Çalışmayanın yemeye hakkı yoktur.”

II Thessalonians

“Aylaklık ruhun düşmanıdır.”

St. Benedict of Nursia

“Yaşadığın yerde yararlı ol.”

George Herbert

“Aylaklık kötülüklerin anasıdır.”

John Lydgate

“Hiç erişemeyecekmişsin, ya da yitirecekmişsin gibi çalış.”

Konfüçyüs

“Gözünün cevherini nerede eskittin, beş duyunu nerelerde kullandın.”

Mevlana Celaleddin Rumi

“Sen görevini yap gerisini cennete bırak.”

Horace

“Bir toplumun büyüklüğü onun diktiği anıtlardan değil, sahip olduğu kaliteli insanlarda yatmaktadır. Adalet, sorumluluk ve insanlık bir bireyde bulunması gerekli olan ilkelerdir.”

G.Warren Nutter

“Ülkenin senin için ne yapacağı değil, senin ülken için ne yapabileceğin önemlidir.”

John F.Kennedy

“Bizler yaşamın tek standardı olan kutsal, vazgeçilmez görev fikrine inanıyoruz.”

Giuseppe Mazzini

“Karanlığı lanetlemektense bir mum yakmak daha iyidir.”

Çin Atasözü

“Ben kendimi Tanrının devletin başına musallat ettiği at sineği olarak görüyorum.”

Sokrates

“Sen görevini yap, gerisini Tanrıya bırak.”

Latin Sözü

“Her insanın görevini yapması insanları mükemmele ulaştırır.”
Bhagavad-Gita

“Ülkenin sana ne yapacağını değil, senin ülkeneye ne yapacağını düşün.”
John F.Kennedy

“Sefilce rahatlık doktrinini değil, ‘zahmetli hayat doktrinini’ öğütlemek istiyorum; meşakkat ve emekle, çalışma ve mücadeleyle dolu bir hayatı vaaz etmek istiyorum ben; en yüce başarının, tek arzusu huzur içinde, zahmetsiz bir hayat sürmek olan insana değil; tehlike karşısında, güçlükler karşısında ya da acı dolu çabalardan yılmayan insana ait olduğunu; en görkemli zaferlerin bunların üstüne kurulacağını vaaz etmek istiyorum.”
Theodore Roosevelt

“Ülkemizin çağrısı rahat bir hayat sürmek için değildir, zahmetli çabalara girmek içindir.”
Theodore Roosevelt

“Kapitalist ötesi toplum ve kapitalist ötesi politika, yeni bir sektöre, bir sosyal sektöre ihtiyaç göstermektedir. Bu sektör hem sosyal ihtiyaçları karşılayacak, hem de anlamlı bir vatandaşlık bilincini, toplum ruhunu yeni baştan yerleştirecektir.”
Peter Drucker

“Sosyal sektör içinde ya da sosyal sektör kanalıyla gelen vatandaşlık, kapitalist ötesi toplumun ve kapitalist ötesi politikanın hastalıklarını hepten geçirecek bir sihirli çare değildir. Ama bu bozukluklarla uğraşmakta bir ön şart sayılabilir. Bir kere, vatandaşlığın simgesi olma sivil sorumluluk bilincini sağlamaktadır.”
Peter Drucker

“Sokrates Tanrının devletin başına musallat ettiği bir at sineğidir. Her gün her yerde yöneticileri dürter, sıkıştırır, azarlar, peşlerini bırakmaz.”
Sokrates

“Çok eski çağlardan beri cesaretsizliğin, sonun başlangıcı olarak kabul edildiğini söylemeye gerek var mı acaba?...”
Alexander Soljenitsin

“Ülkemize çıkarılığın yerine ahlaklı olmayı getirmek istiyoruz.”

Robespierre

“Beyler örf ve kanuna nasıl riayet ederlerse, halk da aynı şekilde örf ve kanuna itaat eder.” “Beyler hangi yoldan giderse, beylerin bu gidişi kulun da yoludur.”

Yusuf Has Hacib

“Beyin özü sözü doğru ve tabiatı güzide olmalıdır.” “Bey doğru sözlü olmalı, tavır ve hareketleri itimat telkin etmelidir ki, halk ona inansın ve huzur içinde yaşasın.”

Yusuf Has Hacib

“Halk için beyin çok seçkin olması lazımdır” “Bey gönüllü, dili ve tabiatı düzgün olmazsa, saadet memlekette dolaşamaz, kaçır.” “Avam tabiatının beye yakın olması uygun düşmez; bu tabiat yaklaşırsa, bey itibarını derhal kaybeder.”

Yusuf Has Hacib

“Bey haya sahibi, yumuşak huylu ve asil tabiatlı olmalıdır.”

Yusuf Has Hacib

“Bey haya sahibi ve insanların seçkini olmalı;haya sahibinin tavır ve hareketi eksilmeyen bir bütündür. “ “Bey takva sahibi ve temiz olmalıdır; eğer bey takva sahibi ve temiz kalpli olmazsa, hiç bir vakit temiz ve isabetli hareket edemez.”

Yusuf Has Hacib

“Bey her türlü fazileti tam olarak elde etmeli; uygunsuz ve olmayacak işlerden uzak durmalıdır.” “Seçkin bir bey olabilmek için fazilete kıymet verilmelidir.”

Yusuf Has Hacib

“Bey tok gözlü, sözünde ve hareketinde açık ve vazıh davranmalıdır.” “Gözü aç adam hiç bir şey ile doymaz. Aç gözlülük, ilacı ve devası bulunmayan bir hastalıktır; onu bütün dünya kahinleri bir araya gelse yine teda-

vi edemezler. Bütün açlar yer ve içerler de, nihayet doyarlar; aç gözlü adamın açlığı ancak ölümle nihayete erer.”

Yusuf Has Hacib

“Bey fesatlık yapmamalıdır. Bu hareket yüzünden ikbal elden gider.”

Yusuf Has Hacib

“Yüksek makamların şunun bunun aracılığı ile verilmesi doğru değildir. En bilgilisi hangisi ise ona verilmek gerektir... Bir cahilin, sırf eskidir diye bir bilginin önüne geçirilmesi haksızlıktır. Bilgi ve diyaneti olunca, genç de olsa zarar vermez. Yaşlı ile genç, bilgi ve marifette eşit olunca yaşlının önüne geçmesi daha doğrudur. Amma bilgi ve marifetten hissesiz olunca 1000 yaşında da olsa halka faydası olmaz. Ve hakkı, yanlıştan ayıramaz.”

Koçi Bey

“Dünyanın bütün medeni milletleri temel ahlak ilkeleri üzerinde anlaşabilirler.”

Joseph Addison

“Ahlak temelden bir krizle karşı karşıyadır. Bu krize sadece sözleşmecilik makul çözümler öneriyor.”

David Gauthier

“Evrensel kural olacak şekilde davranış ve eylemlerde bulunan birisi ahlaklıdır.”

Ralph Waldo Emerson

Kaynaklar*

- AKTAN, Coşkun Can., 21. Yüzyıl İçin Yeni Toplumsal Sözleşme, İstanbul: T Yayınları, 1994.
- AKTAN, Coşkun Can., Yeni Global Gerçekler, İstanbul: MESS Yayınları, 1997.
- ANDREWS, Robert., The Columbia Dictionary of Quotations, New York: Columbia University Press, 1993.
- AUGARDE, Tony., The Oxford Dictionary of Modern Quotations, New York: Oxford University Press, 1991.
- AYER, A.J. and Jane O'Grady., A Dictionary of Philosophical Quotations, Oxford: Blackwell, 1994.
- BRUSSELL, Eugene E., Webster's New World Dictionary of Quotable Definitions, 2nd ed. Englewood: Prentice Hall, 1988.
- COLLISON, Robert L and Mary Collison., A Dictionary of Foreign Quotations, New York: Facts on File, 1980.
- DAHL, Robert A., Modern Political Analysis, Englewood Cliffs: Prentice Hall, 1970.
- DAHL, Robert A., Polyarchy: Participation and Opposition, New Haven: Yale University Press, 1971.
- EISEL, D. Davis and J.S.Redding., Dictionary of Contemporary Quotations, John Gordon Publ. 1981.
- EVANS, Bergen., Dictionary of Quotations, New York: Delecorte Press, 1968.
- HARRINGTON, James., The Commonwealth of Oceana, New York: Cambridge University Press, 1992.
- GAUTHIER, David., Morals by Agreement, New York: Oxford University Press, 1986.
- HYMAN, Robin., The Quotation Dictionary, New York: Macmillan, 1965.
- JAMES, Simon R., A Dictionary of Economic Quotations, London: Barnes & Noble, 1984.
- JONES, Hughes Percy., Dictionary of Foreign Phrases and Classical Quotations, Edinburgh: J. Grant Ltd. 1939.
- LAO-TZU., The Sayings of Lao Tzu, London: J.Murray, 1917.
- MACKAY, Alan L., A Dictionary of Scientific Quotations, Bristol: Hilger, 1991.
- MENCKEM, H.L., A New Dictionary of Quotations on Historical Principles From Ancient and Modern Sources, New York: Knopf, 1987.

- METCALF, Fred., *The Penguin Dictionary of Modern Humorous Quotations*, New York: Viking, 1986.
- PALMER, A. W., *Quotations in History: A Dictionary of Historical Quotations*, New York: Barnes & Noble, 1976.
- PARRINDER, e. Geoffrey., *A Dictionary of Religious & Spiritual Quotations*, London: Routledge, 1990.
- PARTINGTON, Angela., *The Oxford Dictionary of Quotations*, New York: Oxford University Press, 1992.
- PLATT, Suzy., *Respectfullay Qouted: A Dictionary of Quotations Requested From the Congressional Research Service*, Washington DC: 1989.
- RAWSON, Hugh., *The New International Dictionary of Quotations*, New York: E.P.Dutton, 1986.
- SHAPIRO, Fred R., *The Oxford Dictionary of American Legal Quotations*, New York: Oxford University Press, 1993.
- SPINOZA, Benedictus de., *Ethics*, New York: Prometheus Books, 1989.
- STEWART, Robert M., *A Dictionary of Political Quotations*, London: Europe Publ., 1984.
- THE MACMILLAN., *The Macmillan Dictionary of Quotations*, New York: Macmillan, 1989.
- THOMSETT, Michael C. And J.F. Thomsett., *Political Quotations*, Jefferson N.J: McFarland, 1994.

EK-2: KAVRAMLAR SÖZLÜĞÜ

Ahlak: İnsan ilişkilerinde “iyi” ya da “doğru” veyahut “kötü” ya da “yanlış” olarak adlandırdığımız değer yargılarını ifade eder.

Ahlak Felsefesi : İnsan yaşamının ahlaki boyutu ile ilgilenen bilim ve felsefe disiplini.

Ahlaki Relativizm: Toplumda mutlak ve herkesin kabul edeceği ve her yerde geçerli olabilecek ahlak kuralları oluşturulamayacağını savunan ahlak öğretisidir.

Ahlaki Ünliversalizm: Ahlaki relativizme karşı olan doktrin “ahlaki üniversalizm” ya da “ahlaki monizm” olarak adlandırılır. Bu yaklaşıma göre tek veya belirli bir demetten oluşan ahlak ilkeleri ve değerleri pekala oluşturulabilir. Ahlaki normlar ve ilkeler subjektif değil, aksine objektiftir. Yalan söylemek, hırsızlık yapmak ve saire davranışlar her kişi, grup ve toplum tarafından kabul edilmeyen ve edilmemesi gereken davranışlardır.

Amoralizm: Ahlak felsefesi alanında ahlak kurallarına karşı çıkan doktrin adı “amoralizm”dir. Amoralist ahlak felsefesinde, insanın doğal bir varlık olduğu ve insanın ahlaki davranışları kadar ahlaki olmayan (gayri-ahlaki) davranışlarının da sözkonusu olabileceği, bu yüzden toplumda ahlak kuralları oluşturmanın gereksiz olduğu savunulur.

Çıkar Çatışması: Kamu görevlisinin kendisinin ve yakınlarının (eş, çocuk, kardeş vs.) ya da özel bir yakınlık veya ilişkisi olduğu kişi, şirket ve kuruluşların devletle olan ilişkilerinde bir görev ya da rol üstlenmesi “çıkar çatışması” olarak adlandırılır.

Dinsel Ahlak: Ahlak kurallarının kaynağını Tanrı’da ve Tanrı’nın kutsal kitaplarında arayan ahlak felsefesidir. Dinsel ahlak “ilahi ahlak” olarak da adlandırılmaktadır.

Hizmet Kayırmacılığı: Siyasal iktidarların gelecek seçimlerde yeniden iktidarda kalabilmek için bütçe tahsisatlarını oylarını maksimize edecek şekilde belirli seçim bölgelerine tahsis etmelerine “hizmet kayırmacılığı” adı verilmektedir.

Hizmitsiz Memuriyetlik: Bir kişinin bir kamu kuruluşunda kadrolu ve ücretli olarak istihdam edilmekle beraber sözkonusu kuruluşta aktif olarak çalışmaması “hizmitsiz memuriyetlik” olarak adlandırılmaktadır.

İhtilas: Türk Ceza Kanunu’na göre eğer zimmet filli, hileli bir şekilde yapılırsa buna ihtilas adı verilmektedir. Zimmet filli, Türk hukuk literatüründe “nitelikli zimmet” olarak adlandırılır. Türk Ceza Kanunu’nda nitelikli zim-

met şu şekilde tanımlanmıştır: “Zimmet, dairesini aldatacak ve fiilin ortaya çıkmamasını sağlayacak her türlü hileli faaliyette bulunmak suretiyle işlenmiş ise faile on iki yıldan aşağı olmamak üzere ağır hapis ve meydana gelen zararın üç misli kadar ağır para cezası verilir.” (TCK. Md. 202/1.)

İrtikap: Kamu görevlisinin görev ve yetkisini kötüye kullanmak suretiyle muhatap olduğu kişi ve kuruluş temsilcilerini zorlayarak bir maddi ya da maddi olmayan menfaat temin etmesidir.

İş Ahlakı: Mal ve hizmet üreten işletmelerin ya da firmaların uymaları gereken ahlaki ilkeleri ve standartları ifade eder.

İyi Yönetim (Governance): Sözkonusu kavramı en sık ve yaygın olarak kullanan Dünya Bankası şu tanımlı yapmaktadır: “İyi yönetim, öngörülebilir, açık bir kamu politikası sürecini; profesyonel bir ahlak anlayışına sahip bir bürokrasiyi; kamudaki işlem ve eylemlerin denetlenmesini; kamusal görev ve hizmetlere katılımında bulunacak güçlü bir sivil toplumu; ve hukukun üstünlüğünü ifade eder.

Kronizm: Bir kamu görevlisinin özel çaba göstererek kendi dost ve arkadaşlarını kamu kurum ve kuruluşlarına yerleştirmesi, bir üst makama terfi ettirmesi, bazı ayrıcalıklardan istifade ettirmesi (lojman, yurt dışı görev vs.), başka bir göreve tayin ettirmesi “kronizm” olarak adlandırılır.

Laik Ahlak: Ahlak kurallarının kaynağını insanda ve insan aklında arayan ahlak felsefesidir. Laik ahlak, aynı zamanda “rasyonalist ahlak” olarak adlandırılır.

Milletvekili Ticareti: Bir siyasal parti milletvekilinin para veya başkaca bir menfaat sağlamak suretiyle bir başka siyasal partiye geçmesi “milletvekili ticareti” olarak adlandırılmaktadır.

Mutluluk Ahlakı (Eudaimonism): İnsanın mutluluğunu esas alan ve bu yönde ahlaki değer yargıları oluşturmaya çalışan bir ahlak felsefesidir.

Negatif Lobcilik ve Kanun Sımsarlığı: Siyasal karar alma sürecinde milletvekili ve bürokratların özel çıkar grupları (şirket ve holdingler, medya vs.) adına hareket ederek parlamento’dan ya da Bakanlar Kurulu’ndan bu gruplar lehine yasa ya da karar çıkması için mücadele etmeleridir.

Negatif Oy Ticareti: Yasama organında partilerin kendi çıkarlarına yönelik yasa tekliflerini ve kararları karşılıklı anlaşarak desteklemeleridir.

Negatif Politik Reklam: Siyasal partilerin seçim dönemlerinde karşılıklı olarak birbirlerinin liderleri, seçime katılacak adayları ve parti programları hakkında yalan-yanlış haber yayarak karalama kampanyalarına girişmeleri “negatif politik reklam” olarak adlandırılmaktadır.

Nepotizm: Bir kamu görevlisinin özel çaba göstererek kendi akrabalarını kamu kurum ve kuruluşlarına yerleştirmesi, bir üst makama terfi ettirmesi, bazı ayrıcalıklardan istifade ettirmesi (lojman, yurt dışı görev vs.), başka bir göreve tayin ettirmesi “nepotizm” olarak adlandırılır.

Normatif Ahlak: Yapılması istenen (beklenen) davranış ve eylemler ile yapılmaması istenen (beklenen) davranış ve eylemleri ifade eder.

Objektif Ahlak: Bir toplumda herkes tarafından kabul edilebilecek evrensel ahlaki normları ifade eder.

Opasite İndeksi: Dünyaca tanınmış Pricewaterhouse Coopers adlı yönetim danışmanlık şirketi tarafından geliştirilmiş ve dünya sermaye piyasalarında saydamlığı ölçmeye çalışan bir indekse verilen isimdir. Bir ülkedeki yolsuzluklar, hukuk sistemi, kamunun makro-ekonomi politikaları, muhasebe standartları vs. kriterler dikkate alınarak bir ülkedeki opasite düzeyi (saydam olmama düzeyi) ölçülmeye çalışılmaktadır.

Oy Satın Alma: Siyasal partilerin, parlamentoya sundukları kanun tasarılarının onaylanması için diğer parti milletvekillerine gizlice nakdi ya da aynı (konut, arsa vs.) bir menfaat sağlamalarıdır.

Ödev ve Sorumluluk Ahlakı: İnsanların sadece kendi mutluluklarının peşinde koşmalarının ahlaki bir davranış olamayacağını, toplumdaki sorunlara karşı da ilgili ve duyarlı olunması gerektiğini savunan ahlak öğretisidir. Mutluluk ahlakı, bir tür “egoist ahlak”; ödev ve sorumluluk ahlakı ise “al-turist ahlak” felsefesidir.

Partizanlık: Politikacıların özel çaba göstererek kendi siyasal yandaşlarını kamu kurum ve kuruluşlarına yerleştirmesi, bir üst makama terfi ettirmesi, bazı ayrıcalıklardan istifade ettirmesi (lojman, yurt dışı görev vs.) , başka bir göreve tayin ettirmesi vesaire davranışları “partizanlık” olarak adlandırılır.

Patronaj: Siyasal partilerin iktidara geldikten sonra kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan “üst düzey bürokratları” görevden almaları ve bu görevlere akrabalarını, eş-dostlarını ve partililerini atamalarına “patronaj” adı verilmektedir.

Piyasa Ahlakı: Piyasa ahlakı denildiğinde bundan, piyasa ekonomisinin ahlaki yönü ve aynı zamanda piyasa ekonomisindeki aktörlerin (üreticiler ve tüketiciler) ahlaka uygun olan ve olmayan davranışları anlaşılır.

Piyasa-Dışı Ahlak: Kamu ekonomisindeki ahlaki ilkeleri ve standartları ifade eden bir kavramdır.

Pozitif Ahlak: Toplumda mevcut ahlaki normlar, kurallar ve değer yargılarıdır.

Plütokrazi: Siyasal karar alma sürecinde halk yerine çıkar ve baskı gruplarının egemenliği "Plütokrazi" olarak adlandırılabilir. Plütokratlar (zengin ve nüfuz sahibi kimseler), demokrasilerde bir takım zengin klüpleri ve dernekleri, kamu yararına çalışan gönüllü kuruluşlar, kar amacı gütmeyen kuruluşlar, mesleki teşekküller (ticaret ve sanayi odaları, v.b.), işveren sendikaları ve benzeri şekillerde örgütlenirler. Bu birliklerin oluşturulmasının temel amacı, siyasal iktidarı, bürokrasiyi, basını ve kamuoyunu kendi çıkarları doğrultusunda etkilemektir.

Rant Kollama: Çıkar ve baskı gruplarının, devlet tarafından "suni" olarak yaratılmış bir ekonomik transferi elde etmek için giriştikleri faaliyetlere "rant kollama" (rent seeking) adı verilmektedir.

Rüşvet: Kamu görevlilerinin görev ve yetkilerini kötüye kullanmak suretiyle maddi ve/veya diğer şekillerde bir menfaat temin etmelerine rüşvet adı verilir.

Seçim Sahtekarlığı: Seçim sırasında oy kullanımı ya da oy sayımı sırasında yapılan her türlü usulsüzlük ve suiistimaller "seçim sahtekarlığı" olarak adlandırılır.

Siyasal Yozlaşma: En geniş anlamda, siyasal karar alma mekanizmasında rol alan aktörlerin (seçmenler, politikacılar, bürokratlar, çıkar ve baskı grupları) "özel çıkar" sağlama gayesiyle toplumda mevcut hukuki, dini, ahlaki ve kültürel normları ihlal edici davranış ve eylemlerde bulunmalarına Siyasal Yozlaşma ya da Politik Yozlaşma adı verilir.

Subjektif Ahlak: Herkes tarafından kabul edilebilecek evrensel ahlak kurallarının geçerli olamayacağını savunan ahlak öğretisidir.

Suvasyon: Siyasal partilerin, seçim öncesinde kendilerine parasal destek sağlayarak seçim harcamalarını finanse eden kişi ve kuruluşlara, aynı zamanda seçim çalışmalarına bizzat katılan partizanlara, iktidara geldikten sonra çeşitli şekillerde özel menfaat sağlamaları (devlet ihalelerinde ayrıcalık sağlama, iş bulma vs.) demektir.

Teşvik Kollamacılık: Devletten çeşitli türde teşvik elde etmek için yapılan her türlü lobicilik faaliyetlerini ifade etmektedir.

Toplam Ahlak: Toplumu oluşturan tüm birey ve kurumların "bütünsel olarak" ahlaki ilke ve standartlara uygun hareket etmesi anlamında kullanılan bir kavramdır.

Toplam Ahlak Yönetimi: Tüm organizasyonlarda ve tüm mesleklerde ahlaki ilke ve kurallara uygun davranışlarda bulunmak ve aynı zamanda toplumda ödev ve sorumluluk ahlakını kurumsallaştırmak yönünde ahlak yönetimine verilen isimdir. Toplam ahlak yönetiminin üç temel boyutu bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla; organizasyon ahlakı, meslek ahlakı, ödev ve sorumluluk ahlakıdır.

Toplam Kalite Yönetimi: Organizasyonda kaliteyi artırmayı hedefleyen bir yönetim felsefesidir. Toplam kalite yönetimi anlayışında sadece sunulan ürün ve hizmetin kalitesinin değil, yönetim, insan ve süreç kalitesinin de iyileştirilmesiyle organizasyonda başarı ve yüksek performansa ulaşılacağı savunulmaktadır.

Yolsuzluk: Özel bir çıkar temin gayesiyle kamusal güç ve yetkinin kötüye kullanımına yolsuzluk denilmektedir.

Zimmet: Kamu görevlilerinin para ve/veya mal niteliği taşıyan kamusal bir kaynağı yasalara aykırı olarak kişisel amaçları için harcaması ya da kullanmasıdır.